

216. састанак Секције за историју медицине Српског лекарског друштва

О ЕДВАРДУ ЦЕНЕРУ ПОВОДОМ ДВА ВЕКА ОД СМРТИ

Зоран Вацић

Први описи епидемија вариоле у Европи потичу из VI века. Вариола се од средњег века редовно јављају у виду већих или мањих епидемија које се нарочито шире за време крсташких ратова. Врхунац заразе богињама достигнут је у XVIII веку.

Од давнина је примећено да се код оних који су прележали велике богиње успоставља имунитет. Инокулација је коришћена у Кини пре 4000 година. Ова метода заштите почетком XVIII века стигла је у Цариград. Методу вакцинације пренели су у Европу лекари Тимони (1713) и Пиларини (1715). Леди Монтањ била је прва Европљанка која је своју деца пелцовала против великих богиња (1717).

Иако је и пре Ценера постојало знање о унакрсном имунитету и више успешно обављених вакцинација (Сатон и Фоустер 1765, Бенцмин Исли 1774, Петер Плат 1791) ипак њему припада слава открића ове методе заштите од великих богиња. „Ценеров јединствени допринос није био у томе што је инокулирао неколико особа са крављим богињама, већ у томе што је потом доказао да су имуне на велике богиње. Штавише, показао је да се заштитни гној од крављих богиња може ефикасно инокулирати од особе до особе, не само директно од стоке.“

Ценер је 14. маја 1796. вакцинисао Џејмса Фипса (8). Да би доказао да је Фипс заштићен од великих богиња 1. јула му је на обе руке направио више уреза у које је нанео гној из пустуле оболелог од великих богиња. Дечак се није разболео. Ценер је 1798. успешно тестирао своју хипотезу на 23 особе, укључујући и свог сина. Исте године објављује студију у којој пише „да вакцинација штити људе потпуно од правих богиња“.

Едвард Ценер (1749–1823) био је енглески лекар и научник који је створио прву вакцину против великих богиња. У Ценерово време, велике богиње су убијале око 10% светске популације, а тај број иде до 20% у градовима где се инфекција лакше шири. Када је напунио 14 година постао је ученик код Данијела Ладлоа, хирурга. Код њега је остао седам година. После тога одлази код хирурга Џона Хантера у болницу Св Ђорђе у Лондону. Хантер је Ценеру дао савет „Не размишљајте; покушајте“. Вративши се у Беркли постао је успешан породични лекар и хирург. Године 1792, „са двадесетогодишњим искуством опште праксе и хирургије, Ценер је стекао звање доктора медицине на Универзитету Сент Ендруз“.

Био је страни почасни члан Америчке академије (1802), члан Америчког филозофског друштва (1804) и страни члан Краљевске шведске академије наука (1806). Године 1803. у Лондону

је постао председник Џенеријанског друштва, које се бави промовисањем вакцинације за искорењивање великих богиња. Џенер је постао члан Медицинског и хирушког друштва при његовом оснивању 1805 (сада Краљевско медицинско друштво) и тамо је представио неколико радова. Године 1821. именован је за ванредног лекара краља Џорџа IV. Бавио се истраживањем природне историје.

Џенер је 25. јануара 1823. добио први мождани удар, наредног дана је, после другог удара, преминуо у 73. години живота. Сахрањен је у породичној гробници у цркви Свете Марије у Берклију.

Непобитна је чињеница да је Џенер својим открићем спасао више живота него било који други човек.